

VOORWOORD

EDUARD GROEN EN MARK PEN

Namens de redactie

Dit elfde jaarboek van de Vereniging van Griffiers heeft een volledig nieuwe opmaak gekregen. Zo zijn we weer helemaal bij de tijd. Het jaarboek gaat deze keer voornamelijk over de griffier zelf, een 'selfie'. Maar dan wel een opname die heden, verleden en toekomst met elkaar verbindt. In het wetsvoorstel voor de dualisering maakte de functie van griffier geen verplichtend onderdeel uit van de nieuwe 'constitutie', het nieuwe gestel, op gemeentelijk en provinciaal niveau. Het rapport van de 'Staatscommissie Dualisme en lokale democratie' (de commissie Elzinga) bevatte de aanbeveling de ambtelijke ondersteuning van de raad als uitvoeringstaak bij de secretaris te laten. Het wetsvoorstel introduceerde de griffier als facultatieve figuur. Het onder griffiers roemruchte amendement-De Cloe bij de wetbehandeling in de Tweede Kamer bezegelde het lot van de griffier als verplichte afzonderlijke functie, die er vanaf 1 maart 2003 in elke gemeente moest zijn. Dat is nu dus ongeveer een 'koperen bruiloft' geleden. Hoe is het deze nieuwe functionarissen vergaan in het destijds opgeschudde bestel? Wat zijn de verhalen en ervaringen van griffiers die in verschillende bestuurslagen deze functie hebben vervuld? Hoe is het griffiers vergaan op de arbeidsmarkt? Hoe wordt samengewerkt met andere functionarissen, instituties en organisaties? Hoe verhoudt de griffier zich tot de burger? Vragen en onderwerpen die in diverse artikelen, columns, essays, interviews en kaderstukjes in dit jaarboek 2015 aan de orde zijn.

Tezelfdertijd kan worden teruggeblikt op tweehonderd jaar griffier in de Eerste en Tweede Kamer. Een eeuwfeest, met een doorkijkje nog verder terug naar de Staten-Generaal in de Republiek der Verenigde Nederlanden. Dan blijkt dat de functie griffier enkele wezenskenmerken heeft die de eeuwen hebben doorstaan, zij het in een voortgaande ontwikkeling. De griffier als schrijver, als vraagbaak en procedureel baken, als procesbewaker, als spil bij ceremoniële gebeurtenissen en als leidinggevende.

In het openingshoofdstuk van dit jaarboek betoogt Douwe Jan Elzinga dat de resultaten van de dualisering zonder de verplichte griffier veel minder succesvol zouden zijn geweest. Om te vervolgen dat er door recente ontwikkelingen tal van bedreigingen zijn die maken dat de griffies de komende tijd “vol aan de bak” moeten.

Willem Hendrik de Beaufort, de twaalfde griffier van de Tweede Kamer sinds 1815, schrijft over de vermeende macht van de griffier. Maar vooral over de kwaliteiten van de griffier: “Wie een afkeer heeft van compromissen zoeken kan beter een andere baan zoeken”. Datzelfde geldt voor griffiers die steeds dank verwachten, of “zij die niet kunnen schrijden”! Personen die het niet lukt om in alle fracties naast ergerlijke en soms zelfs verwerpelijke meningen tenminste enkele positieve trekjes te ontdekken om hun functioneren in het democratisch bestel te helpen bevorderen, moeten geen griffier worden.

Daarmee kan er ook reden zijn (gedwongen) te stoppen als griffier. Het belang van geordend stoppen in een democratie, van vreedzame wisselingen van de macht, wordt uiteengezet door Herman van Gunsteren. Hij stelt in dat kader ook de vraag of griffiers behoren tot de sleutelfunctionarissen wier vertrek afgedwongen moet kunnen worden om de democratie draaiend en vitaal te houden. De griffier is misschien geen sleutelfiguur, maar in ieder geval wel een slotenmaker of sleutelbeheerder. Als die geen goed werk levert is er alle reden de samenwerking te stoppen. Van Gunsteren betoogt dat stoppen als griffier, met alle rituelen die daarbij horen, een noodzakelijk bestanddeel vormt van een democratie. Hij sluit zijn beschouwing evenwel af met de vraag of het stoppen op gemeentelijk niveau al zo'n hoge vlucht heeft genomen dat hierdoor de democratie vergiftigd dreigt te worden.

Ida Stroosnijder en Jan Dirk Pruijm beschrijven hoe het twee raadsgriffiers verging die, na jarenlange ervaring en uitstekende staat van dienst, zijn gestruikeld toen zij bij een andere gemeente gingen werken. Het artikel benoemt leerpunten, maar roept ook de vraag op of de regels, gebruiken en rituelen bij werven, benoemen en afscheid nemen van griffiers voldoende zijn uitgekristalliseerd. Bij een zo jonge constitutie, een koperen bruiloftstijd lang, is ruimte voor verbetering.

Het artikel van Iede Bakker geeft onderzoeksgegevens over kenmerken van de griffier, eerdere functies, vertrekredenen, loopbaanontwikkeling en vervolgfuncties. Centrale boodschap: Er is leven na het griffierschap!

Dan is er een verhaal van redactielid Marcel van Dam, die al vijftien jaar door gemeenteland ‘zwerft’, met tussenstations in onder meer zeven gemeenten als (interim-) griffier. Marcel doet verslag van zijn verwondering en verbazing. Zijn levenslessen: ga niet ingewikkeld doen, ontwikkel een wil tot macht en hou het politiek.

Ook John van Ree is wars van onnodige ingewikkeldheid. Als griffier die ook politiek actief is heeft hij een centraal advies: neem als griffier de ruimte, speel geen verstoppertje als je politiek actief bent en beken gewoon kleur. Een actieve en goed functionerende griffier kan in zijn ogen ook prima politiek actief zijn.

Een actieve griffier, een griffier die aan de bak moet, een griffier die compromissen wil zoeken, een dergelijke griffier speelt ook een rol in de bijdrage van Bert Blase. De griffier als makelaar, om ondanks fragmentatie in het politieke landschap tot werkbare overlegvormen te komen en levende verbindingen met de samenleving.

Marijke Pe, raadsgriffier in Amsterdam, Cathalijne Dortmans, statengriffier in Noord-Brabant en Luuk van Luijk, statengriffier in Zuid-Holland, vertellen in een drieluik-interview over hun ervaringen met de dualisering in de praktijk. Alle drie hebben ze hun sporen verdiend in verschillende lagen van het openbaar bestuur. Belangrijke lessen: een succesvolle griffier is een mensenmens, heeft integriteit hoog in het vaandel, handelt in vertrouwen en voelt intuïtief aan wat politiek-bestuurlijk gaat gebeuren. Maar ook: het afbreukrisico is groot. Als mensen al een beeld hebben van de functie, wordt vaak onderschat in wat voor soort politieke omgeving een griffier werkt.

De columnisten in het jaarboek hebben zoals gebruikelijk alle ruimte om hun visie te geven op het functioneren van de democratie. Sommigen doen dat met nadrukkelijke verwijzing naar de functie van de griffier, anderen kiezen meer de brede beschouwing. Job Cohen pleit voor erkenning voor de eigen logica van de leefwereld van alledaagse ontmoetingen en oplossingen. Geert Neelen doet een oproep voor 'meervoudig kijken.' Jolanda Hoeflak bepleit het in ere houden van alledaagse oplossingen in plaats van alles in beleid te gieten. Elly van der Wilk dicht de griffier in een "scharnierfunctie" een machtspositie als evenwichtskunstenaar toe en verwacht dat de griffier zich daarbij manifesteert bij het in balans brengen van de verschillende machten in de desbetreffende bestuurlijke context. Tessa van den Berg en Peter Castenmiller vragen zich af waarom de relatie tussen griffiers en rekenkamers soms zo lastig is. Ruud van Bennekom heeft bedenkingen bij het toenemende aantal waarnemend burgemeesters.

En 'last but not least' wordt in het jaarboek over de grens geblikt. In een periode dat inrichting, structuur en werkwijzen nog zo in ontwikkeling zijn, kan het bezien van de eigen vraagstukken door andere ogen nieuwe perspectieven bieden.

Ten slotte, de functie griffier op lokaal en provinciaal niveau is jong, ongeveer 12,5 jaar geleden 'geconstitueerd'. Henk te Velde schreef in een artikel dat in 2006 ten geleide is opgenomen in een uitgave van De Grondwet van Nederland¹ enkele zinnen over het woordgebruik 'constitutie'. Hij memoreert dat ook in Groot-Brittannië, een staat die geen geschreven Grondwet kent, wordt gesproken van de Britse *Constitution*. Te Velde duidt dat in dat woordgebruik de oude betekenis van het woord is behouden: "Zoals we kunnen zeggen dat iemand een sterke 'constitutie' heeft, zo hadden ook staten vroeger een constitutie, een gestel of fundamentele structuur, al dan niet in teksten vastgelegd. Ook zonder geschreven tekst was die aanwezig." In die zin kunnen ook de veranderingen bij gemeenten en provincies worden beschouwd; hun gestel is fundamenteel van een nieuwe structuur voorzien.

1 De Grondwet van Nederland, met een voorwoord van H.D. Tjeenk Willink en ingeleid door Henk te Velde (2006) Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam.

Een zo jonge functie als die van de griffier bij gemeenten en provincies moet nog uitbotten. Daarvan getuigen de diverse bijdragen in dit jaarboek. Een aantal collega's heeft daartoe uitgedaagd zijn of haar verbazing over iets dat een griffier mee kan maken in weinig woorden weergegeven. Die vindt u verspreid door het boek. De schets van de ontwikkeling van functie griffier bij de Tweede Kamer, geeft in dat opzicht een mooie terugblik op een dergelijk "uitbotten" op nationaal niveau.

De redactie hoopt dat u met de diverse bijdragen de nodige inspiratie opdoet. Leve de griffier!